

ACCOUNTING LAW IN THE REPUBLIC OF BULGARIA - SITUATION, PROBLEMS AND DECISIONS

Stanislava Pancheva

New Bulgarian University, Republic of Bulgaria, stgeorgieva@nbu.bg

Abstract: The scientific research examines the productions included in the new Accounting Law adopted in 2015 and their impact on reporting in the Republic of Bulgaria. To this end, the requirements for current accounting and accounting systems in enterprises, for accounting documents and accounting information, for inventory of assets and liabilities have been studied; to the storage of accounting information; to the application of the financial reporting base; to the content and preparation of the financial statements, the activity reports and the payment reports to the governments of the enterprises and groups of enterprises; to conducting the independent financial audit and the publicity of the financial statements, the activity reports and the payment reports to the governments of the enterprises and groups of enterprises, as well as to the heads of the different types of enterprises. In addition, the scope of the entities applying the requirements of the Accounting Act and the principles according to which they evaluate and recognize the positions presented in the financial statements have been analyzed. The positive aspects of the new Accountancy Act and its weaknesses are also outlined. On this basis, concrete solutions to the identified problems were proposed, signaling to the legislator the need for adequate timely legislative changes in the following more significant directions:

First. To eliminate the identified gaps and to resolve the discussion issues in the texts of the Accounting Act in force, as well as in the whole accounting legislation in order to achieve a high degree of synchronization with the requirements of the applicable accounting standards and the European Union, as well as high quality accounting information created for management and external data users.

Second. To regulate through appropriate legal texts the activity and its accounting treatment in micro, small and medium-sized enterprises, which are the majority of the enterprises in the Republic of Bulgaria.

Third. To carry out in-depth research in the field of accounting practices and standardization of accounting in other countries of the European Union and beyond, in order to select and apply in Bulgaria the best practices and experiences.

Without claiming comprehensiveness and comprehensiveness, the present scientific work aims to draw attention to the outstanding issues in the current Accounting Act with a view to their faster effective resolution.

Keywords: accounting, accounting law, accounting legislation, current reporting, financial statements.

ЗАКОНЪТ ЗА СЧЕТОВОДСТВОТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ

Станислава Панчева

НБУ, Република България, stgeorgieva@nbu.bg

Резюме: В научната разработка са изследвани постановките, включени в приетия през 2015 г. нов Закон за счетоводството и влиянието им върху отчетността в Р. България. За целта са проучени изискванията към текущото счетоводно отчитане и счетоводните системи в предприятията, към счетоводните документи и счетоводната информация, към инвентаризацията на активите и пасивите; към съхраняването на счетоводната информация; към прилагането на счетоводната база за финансово отчитане; към съдържанието и съставянето на финансовите отчети, докладите за дейността и докладите за плащанията към правителствата на предприятията и групите предприятия; към осъществяването на независимия финансов одит и публичността на финансовите отчети, докладите за дейността и докладите за плащанията към правителствата на предприятията и групите предприятия, както и към ръководителите на различните типове предприятия. Наред с това са анализирани обхвата на предприятията, прилагащи изискванията на Закона за счетоводството и принципите, в съответствие с които те оценяват и признават позициите, представяни във финансовите отчети. Изведени са още и положителните страни на новия Закон за счетоводството, както и неговите слабости. На тази база са предложени конкретни решения за констатираните проблеми, с което е отправен сигнал към законодателя за необходимостта от адекватни своевременни законодателни промени в следните по-значими насоки:

Първо. Да се отстранят установените пропуски и да се решат дискуссионните въпроси в текстовете на действащия Закон за счетоводството, а и в цялата нормативно-правна уредба по счетоводство с оглед постигането на висока степен на синхронизиране с изискванията на приложимите счетоводни стандарти и на Европейския съюз, както и високо качество на създаваната счетоводна информация за нуждите на управлението и на външните потребители на данни.

Второ. Да се регулират чрез подходящи законови текстове дейността и нейното счетоводно третиране в микро, малките и средните предприятия, каквито са преобладаващата част от предприятията в Р. България.

Трето. Да се извършат задълбочени научни изследвания в областта на счетоводните практики и на стандартизацията на счетоводството в другите страни от Европейския съюз, а и извън него с цел подбиране и прилагане в Р. България на най-добрите практики и опит.

Без да претендира за всеобхватност и изчерпателност настоящата научна разработка има за цел да насочи вниманието към нерешените въпроси в действащия Закон за счетоводството с оглед тяхното по-бързо ефективно решаване.

Ключови думи: счетоводство, закон за счетоводството, счетоводно законодателство, текущо отчитане, финансови отчети.

1. УВОД

От началото на 2016 г. в Р. България се прилага нов Закон за счетоводството (Закон за счетоводството, 2016: 9-46), с който е направен опит да се постави счетоводството на по-различна основа. Този закон отменя действащия до тогава Закон за счетоводството, приет през 1991 г. и влязъл в сила от 1 януари 1992 г. (Национални счетоводни стандарти. Национален сметкоплан за стопанската дейност. Закон за счетоводството. Закон за независимия финансов одит. Закон за счетоводството (отм.), 2002: 545-565; Душанов, И., М. Димитров, 2015: 32-47; Димитров, М., Р. Симеонова, 2010: 47-50)

Обновяването на Закона за счетоводството в края на 2015 г. слага началото на поредица от промени в текстовете на счетоводното законодателство, в т.ч. на приложимите счетоводни стандарти (национални и международни) и на много нормативни актове, регулиращи счетоводната материя и нейното прилагане в националната практика. Целта е да се постигне хармонизиране с новите икономически условия в страната и с изискванията, поставени от Европейския съюз.

С извършените законови промени голяма част от проблемите, съществуващи в отменените и изменените нормативни актове се решават, но същевременно с това се появяват и нови, чието елиминиране остава задача на бъдещи законови актуализации. Тяхното бързо разкриване е важно за правилното организиране и водене на отчетността в държавата. Затова настоящото изследване си поставя за цел да се анализира състоянието на нормативно-правната уредба на счетоводството в Р. България, и главно на текстовете на Закона за счетоводството, като се открият съществуващи проблеми и се предложат възможности за тяхното адекватно и ефективно решаване.

2. СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ НА ЗАКОНА ЗА СЧЕТОВОДСТВОТО

Законът за счетоводството значително се променя през последните години под влияние на тенденцията за синхронизиране на изискванията към отчетността в страната с тези, поставени в директивите на Европейския съюз и в Международните счетоводни стандарти и Международните стандарти за финансови отчети (Международни счетоводни стандарти. Международни стандарти за финансови отчети, 2019). Това е процес, носещ своя положителен заряд, но и съпътстван от редица проблеми (Филипов, В., 2016: 5-13; Желязков, Д., 2016: 1-8).

Факт е, че с влизане в сила на новия Закон за счетоводството през 2016 г. се решават едни от най-важните за счетоводната практика въпроси. Като такива могат да се посочат следните:

- прецизират се изискванията към текущото счетоводно отчитане и счетоводните системи в предприятията (микро, малки, средни и големи), към счетоводните документи и счетоводната информация, към инвентаризацията на активите и пасивите и към съхраняването на счетоводната информация;
- конкретизира се приложимата счетоводна база за финансово отчитане на различните типове предприятия;
- дават се указания за съдържанието и съставянето на финансовите отчети, докладите за дейността и докладите за плащанията към правителствата на предприятията и групите предприятия;

- определят се задълженията за независимия финансов одит и публичността на финансовите отчети, докладите за дейността и докладите за плащанията към правителствата на предприятията и групите предприятия;
- фиксират се задълженията и отговорностите на ръководителите на предприятията.

В проучвания нормативен акт се въвежда яснота и по отношение на субектите, които следва да го прилагат. За целта се регламентира, че предприятия за нуждите на Закона за счетоводството са:

1. търговците по смисъла на Търговския закон, включително клоновете на чуждестранните търговци;
2. местните юридически лица, които не са търговци;
3. бюджетните предприятия;
4. консорциумите по смисъла на Търговския закон, дружествата по Закона за задълженията и договорите, съвместните предприятия и други обединения, базирани на договорни отношения, по които страните имат права върху нетните активи;
5. осигурителните каси по чл. 8 от Кодекса за социално осигуряване;
6. търговските представителства;
7. чуждестранните юридически лица, които осъществяват стопанска дейност в Република България чрез място на стопанска дейност, с изключение на случаите, когато стопанската дейност се осъществява от чуждестранно лице от държава - членка на Европейския съюз, или от друга държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, единствено при условията на свободно предоставяне на услуги” (Закон за счетоводството, 2019: чл. 2).

В Закона за счетоводството се обновяват още и принципите, в съответствие с които се оценяват и признават позициите, представяни във финансовите отчети. Последните се променят, прецизират и допълват в синхрон с новите икономически условия, включвайки в обхвата си следните принципи (Закон за счетоводството, 2019: чл. 26; Панчева, Ст., 2019: 49-51):

- действащо предприятие;
- последователност на представянето и сравнителна информация;
- предпазливост;
- начисляване;
- независимост на отделните отчетни периоди и стойностна връзка между начален и краен баланс;
- същественост;
- компенсиране;
- оценяване на позициите, които са признати във финансовите отчети, се извършва по цена на придобиване или друга стойност съгласно приложимите счетоводни стандарти.

Законодателят въвежда в новоприетия закон ясни правила и за организиране и осъществяване на отчетния процес, в т.ч. за текущо и периодично счетоводно отчитане, за изготвяне, одитиране и публикуване на финансов отчет и т.н. Анализът на тези правила показва наличието на **положителни страни**, по-важни от които са следните:

- за микро, малките и средните предприятия се предвиждат малко по-облекчени правила за водене на отчетността и за изготвяне на финансовите отчети;
- ясно се очертава кръга от предприятия, прилагащи задължително Международните счетоводни стандарти, като при тях е посочено също, че с приоритет се спазват принципите, заложиени в Международните счетоводни стандарти;
- определят се конкретни правила за одитиране на финансовите отчети.

Наред с положителните страни обаче анализът на текстовете на Закона за счетоводството показва наличието и на конкретни **слабости**. От тях по-значими са следните:

Първо. Малките предприятия без дейност трябва да изготвят и публикуват съкратен финансов отчет. Това е ненужно и безпредметно, тъй като те не осъществяват дейност и нямат печалба/загуба за периода. Ето защо през 2018 г. законодателят прави нова промяна в закона, в резултат на която посочените предприятия вече не изготвят и не публикуват финансов отчет, а подават само декларация за удостоверяване, че не са извършвали дейност през годината.

Второ. Малките предприятия не са задължени да публикуват отчет за приходите и разходите – обстоятелство, което затруднява кредиторите, Националната агенция за приходите и другите потребители на данни, понеже от баланса не се вижда как е формиран финансовия им резултат. Затова с промяна в закона от 2018 г. се въвежда изискването всички предприятия да изготвят задължително и отчет за приходите и разходите.

Трето. Предприятията с по-малко от 200 хил. лв. оборот не правят инвентаризация. Това поставя под съмнение достоверността на публикувания от тях финансов отчет и в частност баланс, защото не е сигурно, че посочените в него данни за активите, собствения капитал и пасивите са актуални.

Четвърто. Финансовият отчет на микро-предприятията и на едноличните търговци, които прилагат едностранно счетоводно записване, съгласно Закона за счетоводството, може да се съставя от собствениците или съдружниците, а към тях не се предявяват конкретни изисквания за образование и стаж. За всички други съставители на финансови отчети е определено изискването за висше счетоводно-икономическо образование и стаж в областта на счетоводството, външния и вътрешния одит и финансовата инспекция, данъчните ревизии или като преподавател по счетоводство и контрол. Това, от една страна, е дискриминация по отношение на съставителите на финансови отчети, а от друга, предпоставка за изготвяне на финансови отчети от некомпетентни в областта на счетоводството лица.

Пето. В закона не се дефинират основни понятия като „едностранно счетоводство”, „главна книга” и „оборотна ведомост”, а те са неделима част от счетоводната работа в предприятията.

Шесто. В закона липсва принципа „предимство на съдържанието пред формата”, който е основен счетоводен принцип и неговото изключване от текстовете на нормативния акт затруднява значително счетоводната работа.

Седмо. За да бъдат финансовите отчети и свързаните с тях документи публично представени, те следва да бъдат одобрени от техните собственици до 30 юни. В същото време Търговският закон не съдържа срок за провеждане на годишното Общо събрание за приемане на одитирания финансов отчет и за годишния доклад за дейността, а и практиката показва, че това не винаги би могло да се извърши до края на срока за представяне на финансовите отчети за публикуване. Следователно налице е колizia между правната възможност Общото събрание на собствениците да бъде проведено след 30 юни и законовото изискване за публичност на годишните финансови отчети и свързаните с тях документи до тази дата.

Осмо. Значително е подценен способът на счетоводната методология - инвентаризиране. За него в закона са предвидени само няколко изречения, които са крайно недостатъчни и непълни.

Девето. В закона за счетоводството се определят само частично правата и задълженията на съставителите на финансови отчети и на оперативните счетоводители.

Десето. Правилата за водене на текущото счетоводство и изготвяне на финансовите отчети в микро, малките и средните предприятия са аналогични (с малки изключения) на тези, предвидени за големите корпорации. Това законодателно решение е неприемливо от гледна точка на разликите в мащабите на дейността на отделните категории предприятия.

Вижда се, че въпреки стремежа на законодателят да създаде Закон за счетоводството, отговарящ в максимална степен на очакванията на бизнеса, съобразен с европейските и националните изисквания и лишен от пропуски и неясноти, целта не е постигната изцяло. Причината е, че в закона се открояват много проблеми, част от които са установени и отстранени своевременно, но има и такива, които очакват своето бъдещо разрешение (Досев, Хр., 2019: 1).

3. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕШАВАНЕ НА КОНСТАТИРАНИТЕ ПРОБЛЕМИ

За да се избегнат разкритите слаби страни е необходимо да се извършат промени в текстовете на Закона за счетоводството в следните **насоки**:

- да се въведе изискване малките предприятия с оборот под 200 хил. лв. да провеждат инвентаризация;
- да се въведе изискване за висше счетоводно-икономическо образование и съответен стаж за съставителите на финансови отчети на микро-предприятията и на Едноличните търговци, които прилагат едностранно счетоводно записване;
- да се дефинират основни понятия като „едностранно счетоводство”, „главна книга” и „оборотна ведомост”;
- да се допълнят принципите за оценяване и признаване на позициите, представяни във финансовите отчети с принципа „предимство на съдържанието пред формата”;
- да се определи в Търговският закон крайния срок за насрочване на годишното Общо събрание за приемане на одитирания финансов отчет и годишния доклад за дейността на 30 юни;
- да се изготви и приеме Наредба за инвентаризацията и нейното провеждане, към която Законът за счетоводството да прави препратка;
- да се изготви и приеме Наредба за правоспособността на счетоводителите, към която Законът за счетоводството да прави препратка;

- да се предвидят по-облекчени правила за отчитане на дейността на микро, малките и средните предприятия, каквито са повечето предприятия в страната.

Предложените решения имат за цел да елиминират установените слабости в Закона за счетоводството, които затрудняват счетоводната работа в предприятията и пречат на потребителите на данни да получат увереност, че информацията във финансовите отчети е достоверна, честно представена, точна, своевременна и пълна.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение може да се обобщи, че нормативно-правната уредба на счетоводството в Р. България, представлявана от Закона за счетоводството за нуждите на настоящото изследване, е съобразена в значителна степен с директивите на Европейския съюз и с изискванията на Международните счетоводни стандарти и Международните стандарти за финансови отчети. Тя има редица предимства, но не е лишена и от проблеми, които налагат адекватни последващи промени в няколко насоки:

Първо. Да се отстранят установените пропуски и да се решат дискуссионните въпроси в текстовете на действащия Закон за счетоводството, а и в цялата нормативно-правна уредба по счетоводство с оглед постигането на висока степен на синхронизиране с изискванията на приложимите счетоводни стандарти и на Европейския съюз, както и високо качество на създаваната счетоводна информация за нуждите на управлението и на външните потребители на данни.

Второ. Да се регулират чрез подходящи законови текстове дейността и нейното счетоводно третиране в микро, малките и средните предприятия, каквито са преобладаващата част от предприятията в Р. България.

Трето. Да се извършат задълбочени научни изследвания в областта на счетоводните практики и на стандартизацията на счетоводството в другите страни от Европейския съюз, а и извън него с цел подбиране и прилагане в Р. България на най-добрите практики и опит.

Без да се претендира за всеобхватност и изчерпателност в настоящата научна разработка е направен опит да се анализира новия Закон за счетоводството, като се открият неговите силни и слаби страни и се очертаят актуални проблеми. Целта е да се насочи вниманието на законодателя към нерешените дискуссионни въпроси с оглед тяхното по-бързо и ефективно решаване.

ЛИТЕРАТУРА

Димитров, М., Р. Симеонова. (2010) *Теория на счетоводството*. В. Търново: Фабер.

Досев, Хр. (2019) *Преглед на ромените в Закона за счетоводството, в сила от 01.01.2019 г.* (Видяно на 20 август 2019г.) от <http://trudipravo.bg/mesechni-spisania/mesechno-spisanie-schetovodstvo-danaci-i-pravo/menucontfp1/3322-pregled-na-promenite-v-zakona-za-schetovodstvoto-v-sila-ot-01-01-2019-g>

Душанов, И., М. Димитров. (2015) *Курс по счетоводство на предприятието*. София: Тракия-М.

Желязков, Д. *За новия закон за счетоводството*. //Счетоводство, 1, 1-8.

Закон за счетоводството. (2019) //Държавен вестник, 95, 2015, посл. изм. 13, 2019. (Видяно на 20 август 2019г.) от <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2136697598>

Закон за счетоводството. (2016) София: Сиби, 9-46.

Международни счетоводни стандарти. Международни стандарти за финансови отчети. (2019) (Видяно на 20 август 2019г.) от <https://audit-bg.com/мсфо/>

Национални счетоводни стандарти. Национален сметкоплан за стопанската дейност. Закон за счетоводството. Закон за независимия финансов одит. Закон за счетоводството (отм.). (2012) Софи: Форком, 545-565.

Панчева, Ст. (2019) *Счетоводна политика* (избрани лекции). София: Авангард Прима.

Филипов, В. (2016) *Относно някои важни аспекти на новия закон за счетоводството – нормативна рамка и проблемни въпроси*. //Счетоводство, 2, 5-13.